SPRAWOZDANIE Z DZIAŁALNOŚCI WYDAWNICTW PTB

w latach 2016–2019

W działalności wydawniczej PTB najistotniejszą rolę pełnią czasopisma. Są to 4 tytuły: *Acta Societatis Botanicorum Poloniae* (ASBP), *Acta Agrobotanica* (AA), *Acta Mycologica* (AM) i *Wiadomości Botaniczne* (WB). Towarzystwo publikuje również wydawnictwo seryjne *Monographiae Botanicae* (MB) jak również wydawnictwa zwarte, których w minionej kadencji było 10. Czasopisma PTB są wydawane w oparciu o dotacje ministerialne oraz opłaty wnoszone przez autorów publikowanych w nich artykułów. Od chwili wstąpienia na ścieżkę modernizacji prac redakcyjnych anglojęzyczne tytuły rozwijają się bardzo dobrze, co szczególnie zaznaczyło się w okresie sprawozdawczym. Ujednolicone zostały zasady pracy wszystkich redakcji, a także ich struktura polegająca na istnieniu w każdym czasopiśmie zespołu redaktorów sekcyjnych. Wdrożono obowiązujące na świecie zasady etycznego postępowania w procesie redakcyjnym. Wszystkie prace przed przesłaniem do recenzentów oraz przed publikacją są sprawdzane systemem antyplagiatowym. Jest on skuteczny, ale potrzebna jest również nieustająca czujność redaktorów. Ilustrują to fakty odrzucenia przez nas pracy, zawierającej całkowicie nieprawdziwe dane, przysłanej w ramach eksperymentu przeprowadzonego przez zespół Science wobec czasopism na całym świecie publikujących w trybie *open access* oraz losy odrzuconej przez redakcję pracy, będącej tłumaczeniem na angielski opublikowanego wcześniej, gdzie indziej, artykułu w języku rosyjskim. Na razie nie mamy jednak możliwości sprawdzania w ten sposób autentyczności prac publikowanych w językach rodzimych autorów z Chin, Pakistanu czy Iranu. Prace do wszystkich redakcji napływają regularnie z całego świata, w szczególności z Europy Centralnej i z Azji. Ich liczba ostatnio nieco się zmniejszyła, co spowodowane jest zapewne wysokimi wymaganiami redakcji odnośnie jakości nadsyłanych manuskryptów. Niemniej, teczki redakcyjne zawierają w każdym momencie liczbę prac pozwalających na wydanie dwóch kolejnych zeszytów.

Ze względu na konieczne oszczędności zrezygnowano z publikowania kolejno WB (od 2014 r.), AM (od 2015 r.) oraz ASBP i AA (od 2016 r.) w formie papierowej. Pod koniec mijającej kadencji zdecydowano również, że MB będą wydawane również wyłącznie w formacie elektronicznym, z opcją druku na żądanie i koszt autorów. Z wyjątkiem MB, gdzie opóźnienia zostały spowodowane wyjątkowo trudnymi pracami redakcyjnymi nad edycją manuskryptu ostatniego opracowania, wszystkie anglojęzyczne czasopisma publikują zeszyty terminowo. Przezwyciężony został kryzys w Redakcji AM. Jednym z najważniejszych strategicznych posunięć tej kadencji była zmiana redaktorów tego czasopisma. Młody zespół entuzjastycznie nastawionych do swej misji mykologów nadał nowy impuls pracom redakcyjnym. Wzrosła znacząco liczba nadsyłanych prac. W połowie bieżącego roku ukazał się wypełniony ważnymi pracami nowy zeszyt AM. Wśród nich cztery zostały nadesłane przez autorów zagranicznych. Redakcja prowadzi usilne działania promujące czasopismo w obliczu zbliżającego się terminu XVIII Kongresu Europejskich Mykologów, który odbędzie się we wrześniu 2019 r. w Warszawie i Białowieży. Dyskusji w przyszłej kadencji wymaga możliwość dalszego funkcjonowania w obecnej postaci czasopisma naukowego *Wiadomości Botanicznych*. Tradycyjną rolą tego czasopisma było oprócz publikowania naukowych artykułów w języku polskim, integrowanie środowiska botaników polskich poprzez zamieszczanie recenzji, sprawozdań z konferencji naukowych, laudacji z okazji jubileuszy wybitnych postaci polskiej botaniki itp. Te ostatnie funkcje przejęła ostatnio witryna PTB a zwłaszcza publikowany na niej blog jak również wysyłany za pośrednictwem witryny PTB Newsletter.

Czy są szanse, aby WB ukazywały się nadal jako czasopismo publikujące czysto naukowe artykuły? Odpowiedź na to pytanie mierzy się liczbą submisji i przyniesie ją najbliższa przyszłość

Dzięki dotacjom na działalność upowszechniającą naukę została wprowadzona profesjonalna korekta językowa przyjętych do druku artykułów. Wydłuża ona wprawdzie nieco czas od zaakceptowania pracy do jej ukazania się, jednak gwarantuje jej bardzo dobrą jakość pod względem poprawności językowej. W związku z tym rozpoczęliśmy dyskusję na temat możliwości publikowania „postprintów" przyjętych do publikacji prac z nadanym numerem DOI. Lepszym rozwiązaniem wydaje się jednak, zgodnie z zasadą brzytwy Ockhama, elektroniczne publikowanie ostatecznej wersji prac, jeszcze przed zamknięciem zeszytu. Ze względu na czasowe ograniczenia i wydolność jednoosobowej Redakcji technicznej, obsługującej całą wydawniczą działalność PTB, odbywałoby się to tylko w uzasadnionych przypadkach, na wyraźną prośbę autorów.

Bolączką wszystkich redaktorów jest brak dyscypliny autorów nadsyłanych prac, co do przestrzegania zasad sformułowanych w instrukcjach dla autorów. Często jesteśmy zmuszeni odsyłać prace do przeformatowania zgodnie z wymogami stawianymi przeglądom, krótkim komunikatom, czy oryginalnym artykułom naukowym. Drugim poważnym problemem jest poprawność językowa nadsyłanych manuskryptów. Wielu autorów wydaje się nie rozumieć, że brak tej poprawności skutkuje irytacją recenzentów, którzy nie rozumiejąc zawartych w artykule treści odrzucają pracę, albo kierują ją do powtórnej recenzji. To ostatnie wydłuża niepotrzebnie czas rozpatrywania przez redakcję zgłoszonych artykułów. Trzeci, ostatni problem to recenzenci, którzy albo nie odpowiadają na zaproszenia, albo wykonują recenzję po wielu monitach, ze znacznym opóźnieniem. Taka asertywna postawa utrudnia bardzo pracę redakcji.

Ważnym osiągnieciem jest wprowadzenie czasopism AA oraz AM, a także serii MB do bazy Scopus. Na razie jednak, pomimo usilnych starań, tylko ASBP posiada współczynnik IF. Współczynnik ten, który w początkowym okresie modernizacji (w poprzednich kadencjach) wzrósł kilkakrotnie, a obecnie jako wskaźnik roczny nieco się obniżył, pozostając bez zmian w okresie pięcioletnim. Oczekujemy na informacje o pozycji naszych czasopism na liście ministerialnej. Pozycja na tej liście będzie miała ogromne znaczenie dla ich dalszego rozwoju. Niezależnie od tego należy mocno się zastanowić, dlaczego pomimo znaczących działań modernizacyjnych i publikowania w ostatniej kadencji atrakcyjnych zeszytów tematycznych (ASBP: systemy filotaksji w naturze i w symulacjach komputerowych; ekologia, zróżnicowanie i biogeografia ekosystemów polarnych; AA: wpływ zmian klimatu na zbiorowiska roślinne i produkcję rolniczą; znaczenie relacji zwierzę–roślina w podtrzymywaniu bioróżnorodności; biostymulacja i biofortyfikacja roślin uprawnych) nie obserwujemy takich współczynników oddziaływania, na jakie nasze czasopisma zasługują. Warto pamiętać, że cytowania prac pojawiają się i akumulują z kilkuletnim opóźnieniem. Poza tym dopiero niedawno zakończył się ważny proces digitalizacji i udostępnienia online całkowitej zawartości naszych wydawnictw ciągłych. Na efekty udostępnienia wszystkich prac w formie elektronicznej i oceny wartości, także historycznej, wydawnictw PTB musimy więc jeszcze trochę poczekać. Nie oznacza to wcale, że wciąż nie należy pytać, co powinniśmy jeszcze zrobić, aby podnieść poziom cytowania publikowanych przez nas prac.

W mojej opinii, u progu nowej kadencji, PTB stanęło przed szansą zaistnienia jako poważny wydawca publikujący wydawnictwa zwarte. Gdyby taką działalność Towarzystwo miało rozszerzyć, powinniśmy rozważyć możliwość powołania Redaktora wydawnictw zwartych i spróbować zapewnić

na ten cel stosowne finansowanie. Oznaczałoby to konieczność konkurowania z wielkimi firmami wydawniczymi prowadzącymi działalność wydawniczą na zasadach komercyjnych. Taki rozwój wymagałby większych nakładów, a przede wszystkim rozbudowy redakcji technicznej i dalszego optymalizowania procesu redakcyjnego.

Prof. zw. dr hab. Beata Zagórska-Marek
Uniwersytet Wrocławski
Redaktor wydawnictw PTB i Redaktor naczelny ASBP

Wrocław, 30.06.2019 r.